

ADRIAN V. RĂDULESCU – O VIAȚĂ ÎNCHINATĂ DOBROGEI

Anca CONSTANTIN
anca.constantin@ymail.com

ABSTRACT: Adrian V. Rădulescu (1932–2000), a well-known Romanian archaeologist, dedicated his entire life to the rich and inciting history of Dobroudja. Guiding himself by the Latin dictum eripitur persona, manet res, he left an important cultural heritage. He had a solid background in all that concerned history, human thought and culture, and was an eloquent speaker. His name is closely related to the study and preservation of monuments and archaeological artefacts in Dobroudja. He initiated and developed large projects to build or organise museums in Constanta, Adamclisi, Histria and Mangalia. He was the first prefect of Constanta County and the first rector of Ovidius University from Constanta.

KEYWORDS: culture, archaeology, museums, higher education.

S-au împlinit 15 ani de când, la 5 mai 2000, în Săptămâna Luminată, arheologul și profesorul Adrian V. Rădulescu a plecat dintre noi. O perioadă lungă, în care durerea pierderii lui s-a împlinit cu gratitudinea că a existat un om cu un suflet atât de mare, o personalitate științifică remarcabilă, indisolubil legată de arheologia și istoria străvechiului ținut dintre Dunăre și Marea Neagră: Dobrogea.

S-a născut la 16 august 1932 în comuna Dorobanțu, județul Călărași. Fiu al preotului Vasile Rădulescu, a învățat să iubească și să respecte valorile creștine, cultura și pământul românesc, sentimente care i-au modelat gândirea și atitudinea de-a lungul vieții.

Clasele primare le-a parcurs în satul natal, cu dascăli devotați profesiei lor, pe care i-a prețuit și cărora le-a păstrat o frumoasă amintire.

În anul 1943 a devenit elev al Liceului „Știrbei Vodă” din Călărași și apoi a continuat la prestigiosul liceu „Mihai Viteazul” din București. Aici l-a avut profesor pe Dumitru Tudor, bine cunoscut arheolog, cel care-i va fi profesor și mai târziu, la universitate.

Vocația și-a descoperit-o urmând cursurile Facultății de Istorie a Universității București, în perioada 1951–1956, sub îndrumarea unei reale „generații de aur” a arheologiei – D. M. Pippidi, I. Nestor, E. Condurachi, Gh. Ștefan, D. Tudor, D. Berciu¹. În timpul studenției a participat la săpături pe multe șantiere arheologice, dar cu precădere la Dinogetia, deprinzând cu talent și responsabilitate arta acestei profesii. S-a specializat în istorie veche și epigrafie, acumulând totodată o impresionantă cultură umanistă. S-a remarcat printre colegii săi -o serie de excepție, ai cărei absolvenți au devenit nume cunoscute în arheologia, istoria medie, modernă și contemporană, în muzeologie și în învățământul universitar².

Foto nr. 1 – Adrian V. Rădulescu la Adamclisi³

Odată cu absolvirea studiilor universitare în 1956, repartizat fiind la instituția muzeală constănțeană, începe să se cristalizeze legătura lui Adrian V. Rădulescu cu arheologia Dobrogei, cu viața socială și culturală, cu oamenii acestui ținut românesc. În Constanța o cunoaște și se căsătorește cu Ștefania Ganea, economist, alături de care trăiește întreaga sa viață, într-o deplină armonie; au o fiică.

¹ Conferențiar universitar dr.ing., Universitatea „Ovidius” din Constanța; secretar al Filialei CRIFST – Constanța.

² Mihai, Irimia, *Adrian Rădulescu (1932–2000)*, în Pontica XXXIII–XXXIV, *In memoriam professoris Hadriani Radulescu*, 2000–2001, Constanța.

³ *Ibidem*.

A studiat și promovat istoria teritoriului danubiano-pontic, cu o dăruire deplină, făcând din Constanța un cunoscut și apreciat pol al arheologiei, pe toate meridianele lumii. Vasta sa cultură științifică și remarcabilul talent oratoric au făcut ca Adrian V. Rădulescu să fie o prezență distinsă și apreciată în orice împrejurare: de la întâlniri de popularizarea științei și până la manifestări de înaltă ținută academică, din țară și de peste hotare⁴.

Începând cu 1956 a fost, pe rând, muzeograf, șef de secție (1965), director adjunct (1968) și director (1969 – ianuarie 1990 și, apoi, din octombrie 1992 până la sfârșitul vieții) al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța.

Foto nr. 2 – Tânăr arheolog, într-o ședință de lucru cu Vasile Canarache, directorul Muzeului Regional de Arheologie Dobrogea

Preocupat permanent de dezvoltarea arheologiei și muzeografiei dobrogene, a străbătut întreg ținutul decenii la rând, veghind, cu o energie impresionantă, întreținerea monumentelor arheologice existente și coordonând înființarea unor alte obiective muzeistice noi. A sprijinit cercetările tuturor colectivelor de arheologi, indiferent de instituțiile de care aparțineau, ori de perioada pe care o investigau, pe diferite șantiere. A impulsionat, deopotrivă, atât cercetările de teren, cât și activitatea de valorificare științifică și muzeistică. Cu entuziasm și perseverență a reușit

⁴ *Ibidem.*

să imprime în conștiința tuturor celor ce făceau cunoștință cu Dobrogea, respectul pentru arheologia și istoria ei⁵.

Ca arheolog, a participat la săpături și a condus șantiere de interes național, cum ar fi incinta romano-bizantină a *Tomis*-ului, Edificiul roman cu mozaic, termele de la *Tomis* („*Lentiarion*”), complexe de monumente romano-bizantine din sectorul de vest tomitan, șantierele de salvare din peninsula orașului, cercetările din complexul rupestru de la Basarabi, necropola feudală-timpurie de la Castelu, zona atelierelor meșteșugărești de la Telița, județul Tulcea etc. Toate aceste cercetări au fost valorificate prin studii sau monografii, intrate în circuitul științific, prin tipărirea lor în țară sau în străinătate⁶.

În anul 1972 a obținut titlul de doctor în istorie al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, cu teza *Dezvoltarea meșteșugurilor în Dobrogea romană. Ceramica*, sub îndrumarea academicianului Constantin Daicoviciu.

În anul 1974 a devenit șef de șantier la Albești – cetate greco-indigenă din teritoriul callatian, obiectiv de referință pentru înțelegerea evoluției raporturilor dintre teritoriile rurale și cetățile vest-pontice în perioada greco-elenistică⁷.

Centrul preocupării sale științifice l-a reprezentat, în mod continuu, epigrafiă greco-romană, contribuind astfel la cunoașterea fenomenului romanizării la Dunărea de Jos, la organizarea *limes*-ului danubiano-pontic⁸. A publicat inscripții inedite, care au adus în lumină noi informații privind perpetuarea factorului autohton în perioada romanității târzii și a evului mediu timpuriu⁹. A participat, ca director al muzeului constănțean, la organizarea mai multor manifestări științifice internaționale, între care: al IX-lea Congres internațional de studii asupra frontierelor romane, Mamaia, septembrie 1972; al VII-lea Congres internațional de epigrafie greacă și latină, Constanța, septembrie 1977; al VII-lea Congres internațional de tracologie, Constanța – Mangalia – Olimp – Tulcea, 20–26 mai 1996; colocviul internațional „Arheologia Mării Negre”, Constanța,

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Maria, Bărbulescu, *Adrian Rădulescu 75 de ani de la naștere și 7 ani de la dispariție*, în *Pontica XL*, Constanța, 2007.

⁸ Mihai, Irimia, *Op. cit.*

⁹ Maria, Bărbulescu, *Op. cit.*

aprilie, 1994, etc. Activitatea lui Adrian V. Rădulescu a cuprins și alte subiecte legate, în majoritatea lor, de istoria ținutului dintre Dunăre și Mare în epoca romană: dezvoltarea meșteșugurilor, a relațiilor comerciale și spirituale cu alte regiuni ale imperiului, existența unor ateliere pentru materialele ceramice de construcții, exploatarea pietrei în epoca română¹⁰ etc. A cercetat amforele cu inscripții de la Edificiul roman cu mozaic, tezaururile creștine de practică euharistică din Scythia Minor, ceramica de uz comun din Dobrogea, unele categorii de opaițe sau de monumente arhitectonice, etc.¹¹

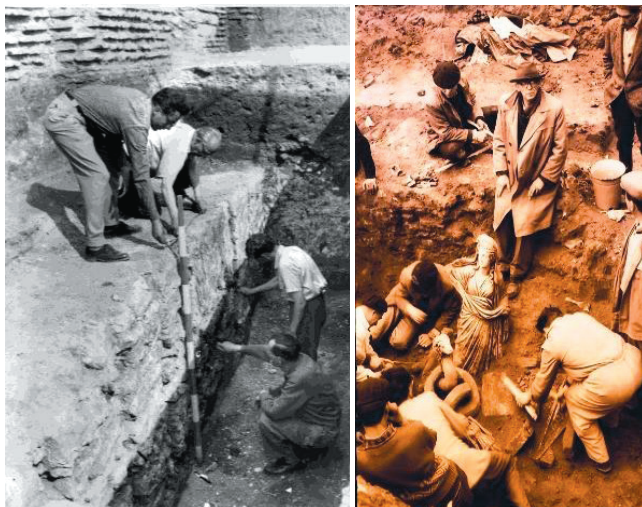

Foto nr. 3 – Adrian V. Rădulescu participând **Foto nr. 4** –
Descoperirea tezaurului la un sondaj la fundația Edificiului
roman de statui de la Tomis, 1962 cu mozaic, 1959

Personalitate complexă, înzestrat în egală măsură cu aptitudini de cercetător și de ctitor, Adrian V. Rădulescu s-a dedicat înființării de noi muzee, restaurării și conservării monumentelor istorice. Între obiectivele muzeistice de a căror organizare s-a ocupat se amintește Muzeul de istorie națională și arheologie din Constanța și Muzeul de arheologie „Callatis” – Mangalia. Între anii 1974–1977 a coordonat lucrările de restaurare a monumentului de la Adamclisi. Prin impunerea variantei autoportante,

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ Mihai, Irimia, *Op. cit.*

a reușit reconstituirea acestuia în forma inițială, păstrând posibilitatea accesului la nucleul original. Concomitent s-a ocupat și de amenajarea muzeului din localitate, conceput să pună în valoare atât piesele originale ale monumentului, precum și obiecte descoperite în cetatea Tropaeum Traiani. Ansamblul muzeistic (alcătuit din monumentul triumfal, altarul, mausoleul, cetatea și muzeul propriu-zis) se înscrie printre cele mai apreciate obiective arheologice din țară. A contribuit, prin eforturi susținute, la realizarea unei noi clădiri pentru muzeul de la Histria, obiectiv cu semnificație importantă pentru Dobrogea, unde pot fi admirate obiecte descoperite în renumita colonie grecească.

Dobrogea este cunoscută în lumea științifică prin reperele ei emblematice: cetatea Tomis, vestită în antichitate, poemele lui Ovidius scrise în exil, Fortuna cu Pontos și întregul tezaur cu 24 de sculpturi și basoreliefuri descoperite în 1962, Edificiul roman cu mozaic, mormântul – hypogeu pictat, cele șapte bazine ale creștinismului romano-bizantin de la Tomis, complexul Tropaeum Traiani (Adamclisi), Complexul rupestru de la Basarabi, cetatea Callatis etc. Numele lui Adrian V. Rădulescu este legat de toate acestea, ca cercetător sau ca edil al unor opere de protecție și valorificare muzeistică. Ele se regăsesc în opera sa publicată, care se constituie în trei mari categorii:

I. Cărți

- Tezaurul de sculpturi de la Tomis, București, 1963, (coautor).
- Noi monumente epigrafice din Scythia Minor, Constanța, 1964, (coautor).
- Monumente romano-bizantine din sectorul de vest al cetății Tomis, Constanța, 1966.
- Cimitirul feudal-timpuriu de la Castelu, Constanța, 1967, (coautor).
- Dezvoltarea meșteșugurilor în Dobrogea romană. I. Ceramica, Constanța, 1972, (teza de doctorat).
- Istoria romanilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea. București, 1979, (editia a II-a).
- Istoria Dobrogei, Constanța, 1988, (coautor).
- Ovidiu la Pontul Euxin, București, 1981, editia a II-a Constanța, 1998.
- A Concise History of Dobrudja. București, 1987, (coautor).
- Tropaeum Traiani – Monumentul și cetatea (monografie istorică) București, 1988,

II. Studii, Articole, Rapoarte – peste 100

III. Lucrări de popularizare

În calitate de redactor al prestigioasei reviste științifice „Pontica”, publicație anuală a muzeului constănțean, a coordonat apariția a 32 de volume, începând cu anul 1968 și, totodată, a inițiat și menținut de-a lungul timpului schimburi de publicații științifice cu peste 230 de institute de cercetare și muzee din întreaga lume.

Personalitate marcantă a arheologiei, Adrian V. Rădulescu s-a bucurat de o largă apreciere: a fost președintele Filialei Constanța a Societății de Studii Clasice din România (din 1969), director al Centrului de Studii Ovidiene (din 1970), vicepreședinte al Institutului Român de Tracologie și președintele Filialei Constanța a aceleiași instituții (din 1985), președinte al Filialei Constanța a Asociației Oamenilor de Știință (din 1988), membru al Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice (1990–1996) și președinte, pentru un timp, al acesteia (1995). A fost, de asemenea, membru al Comisiei Naționale de Arheologie (între 1976–1999) și președinte al acesteia (între 1993–1997), comisie care întrunește pe unii dintre cei mai valoroși oameni de știință și de cultură. Ca o recunoaștere internațională a realizărilor sale științifice, în anul 1985 a fost ales membru corespondent al Institutului German de Arheologie din Frankfurt am Main.

Adevărat orator, Adrian V. Rădulescu capta și convingea auditoriul. Prelegerile sale au fost urmărite cu interes atât în cercurile de specialitate din Italia, Franța, Grecia, Anglia, Turcia, Bulgaria, Serbia, Elveția etc., cât și de cele mai variate categorii spectatori, telespectatori sau radio-ascultători din țară.

A inițiat și cultivat relații de colaborare cu muzeele, institutele de cercetare din țară și din străinătate, cu renumiți oameni de știință sau de cultură, contribuind astfel la cunoașterea și recunoașterea muzeului din Constanța.

Adrian V. Rădulescu a avut un rol decisiv la realizarea uneia din cele mai importante instituții ale Constanței: Universitatea „Ovidius”. Ca recunoaștere unanimă a aportului său, dar și ca prețuire a realizărilor lui științifice, a fost ales primul rector al tinerei instituții (1990–1991). Ca profesor universitar, a condus tineri doctoranzi, a căror activitate de cercetare era menită să pună în valoare bogatul tezaur arheologic al Dobrogei. Prelegerile sale, riguros argumentate, erau prezentate studenților cu mult patos.

Adrian V. Rădulescu a fost, totodată, puternic implicat în viața socială a Dobrogei. După decembrie 1989 a devenit primar al județului, iar la 20 mai 1990, este numit primul prefect al județului Constanța, funcție pe care o deține până în noiembrie 1991. S-a implicat deplin în această nouă provocare, cu energia și înțelepciunea care-l caracterizau, conștient fiind de dificultățile inerente ale începutului vieții noastre democratice. Sub conducerea prefectului și profesorului Adrian V. Rădulescu s-au desfășurat amplele manifestări științifice și culturale din 1991, dedicate aniversării a 2500 de ani de existență arheologică și a 2250 de ani de la prima atestare literară a Tomisului.

Timp de peste două decenii, a sprijinit Biserica Ortodoxă Română ca membru în Consiliul Eparhial și în Consiliul Național Bisericesc, contribuind decisiv la transformarea Episcopiei Tomisului în Arhiepiscopie. Urmare a recunoașterii dreptului de proprietate a Arhiepiscopiei asupra clădirii în care ființa Biblioteca județeană, prefectul Adrian V. Rădulescu face demersurile pentru construirea unei noi clădiri pentru bibliotecă. Astfel, prin Decizia nr. 229 din 28 mai 1991 Prefectura hotărăște transferarea unui teren de 6.565 mp pentru realizarea obiectivului „Biblioteca Județeană Constanța”, cu acordul Primăriei (nr. 9785/1991) și cu avizul Ministerului Culturii (nr. 1/1991)¹².

Dispariția sa timpurie, la 5 mai 2000, a împiedicat împlinirea multor proiecte concepute de neobositul arheolog, dar moștenirea științifică și culturală lăsată de Adrian V. Rădulescu este vastă și incontestabilă. Cuvintele lui Corneliu Leu surprind esența personalității lui: „Adrian Rădulescu a reprezentat fațeta riguroasă a cercetării și clasificării actului de descoperire arheologică. Act prin care s-a ordonat și s-a structurat Muzeul Național din Constanța, atât în dimensiunile sale expoziționale cât și în cele ale unei mari instituții de cercetare și dezbateri. Un intelectual creator, plin de intuiție și de cultură istorică, datorită cărora dădea valoare de certificat deducțiilor din cărțile care-i formează opera.

Un istoric modern, superb cunoscător al devenirilor, evoluțiilor, vicisitudinilor și destinelor acestei părți de lume – cu alte cuvinte: a vieții cetățenilor ei din toate timpurile.”¹³

¹² Constantin, Cioroiu, *Cartea și lectura la Pontul Euxin: 75 de ani de la înființarea Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” Constanța 1931–2006*, 2006, p. 36–37.

¹³ Cornel, Leu, *Adrian Rădulescu. Consemnări*, www.cartesiarte.ro

Personalitate științifică marcantă a arheologiei, Adrian V. Rădulescu a fost un adept neclintit al principiului *eripitur persona, manes res*. Prin talent și dăruire, a reușit să lase o operă de valoare, menită să pună în lumină bogata și incitanta istorie a ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră.

Bibliografie

- [1] Bărbulescu, Maria, Adrian Rădulescu 75 de ani de la naștere și 7 ani de la dispariție, Pontica XL, Constanța, 2007.
- [2] Cioroiu, Constantin, Cartea și lectura la Pontul Euxin: 75 de ani de la înființarea Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” Constanța 1931–2006”, 2006, p. 36–37.
- [3] Irimia, Mihai, Adrian Rădulescu (1932–2000), Pontica XXXIII–XXXIV, In memoriam professoris Hadriani Radulescu, 2000–2001, Constanța.
- [4] Leu, Cornel, Adrian Rădulescu. Consemnări·www.cartesi arte.ro.